

УДК 371.14 (043)

Олена Проценко, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри освітнього менеджменту та педагогіки
Маріупольського державного університету
Наталія Паничева, заступник директора з виховної роботи
загальноосвітньої школи I – III ступенів № 65 м. Маріуполь

АКМЕОЛОГІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЗАКЛАДУ ОСВІТИ: ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ

У статті проаналізовано поняття “середовище”, “освітнє середовище”, “акмеологічне середовище”; визначено завдання формування акмеологічного середовища у загальноосвітньому навчальному закладі та схарактеризовано його види; доведено важливість створення акмеологічного середовища для успішного саморозвитку педагогів.

Ключові слова: середовище, освітнє середовище, акмеологічне середовище, саморозвиток.

Літ. 8.

Елена Проценко, кандидат педагогических наук,
доцент кафедры образовательного менеджмента и педагогики
Маріупольского государственного университета
Наталья Панычева, заместитель директора по воспитательной работе
общеобразовательной школы I – III ступеней № 65, г. Мариуполь

АКМЕОЛОГИЧЕСКАЯ СРЕДА УЧРЕЖДЕНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ: ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ

В статье проанализированы понятия “среда”, “образовательная среда”, “акмеологическая среда”; определены задачи формирования акмеологической среды общеобразовательного учебного заведения и охарактеризованы его виды; доказана важность создания акмеологической среды для успешного саморазвития педагога.

Ключевые слова: среда, образовательная среда, акмеологическая среда, саморазвитие.

Olena Protsenko, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of
Educational Management and Pedagogics Department Mariupol State University
Natalia Panycheva, Deputy director on educational work
Comprehensive school I – III stages № 65, Mariupol

АКМЕОЛОГИЧЕСКАЯ СРЕДА УЧРЕЖДЕНИЯ ОБРАЗОВАНИЯ: ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ

In the article the notions “environment”, “educational environment” and “akmeological environment” are analyzed; the problems of the akmeological environment formation at the school are defined; the kinds of the akmeological environment are characterized; the importance of the akmeological environment formation for the successful educators’ self-development is proved.

Keywords: environment, educational environment, akmeological environment, self-development.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку освіти виконання соціального замовлення суспільства і підвищення якості освіти можливе лише для творчих педагогів з високим рівнем професіоналізму, духовності, індивідуального стилю педагогічного мислення, мотивацією до професійного самовдосконалення, потреби у творчій самореалізації.

Створення і забезпечення ефективних умов для саморозвитку педагога, досягнення ним вершин в професії і життєдіяльності обумовлюється моделюванням акмеологічного

середовища загальноосвітнього навчального закладу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблеми формування і розвитку “освітнього середовища” присвячені наукові праці з таких аспектів як: загальнофілософське трактування середовища (В. Корнетов, В. Лепський); обґрунтування теорії середовищного (Ю. Мануйлов), полісередовищного (М. Федорова) підходів у освіті, а також концепції середовищно-орієнтованого навчання (Т. Менг, С. Сергеев). Низка досліджень висвітлює напрямки розвитку освітнього середовища, а саме: ознаки середовища

(М. Черноушек); іммерсивність, присутність й інтерактивність середовища (С. Сергеев); питання щодо співвідношення понять “середовище” й “простір” (А. Журавльов, І. Шендрік), а також семантичні конструкції освітнього середовища: гуманітарне освітнє середовище (Ю. Кулюткін), акмеологічне середовище (А. Деркач, І. Соловійов), професійне середовище (А. Маркова), професійно-освітнє середовище (А. Деркач), інформаційно-освітнє середовище (Л. Панченко), рефлексивно-освітнє середовище (А. Бізяєва); рефлексивно-освітнє середовище як умова культурного самовизначення студента (О. Малахова).

Проте у сучасній теорії та практиці недостатньо приділено уваги проблемі формування акмеологічного середовища загальноосвітнього навчального закладу.

Формування мети статті. Метою статті є аналіз поняття “акмеологічне середовище” та визначення характерних особливостей формування акмеологічного середовища загальноосвітнього навчального закладу.

Виклад основного матеріалу дослідження. У контексті дослідженої проблеми вважаємо за доцільне розкрити зміст понять “середовище”, “освітнє середовище”, “акмеологічне середовище”. Поняття “середовище” не має чіткого й однозначного визначення в науці. У загальному значенні “середовище” розуміється як оточення.

У тлумачному словнику української мови дається таке пояснення поняттю “середовище”: “оточення, сукупність природних і соціально-побутових умов, а також сукупність людей, пов’язаних спільністю цих умов, в яких протікає діяльність людського суспільства, організацій” [8].

Під освітнім середовищем розуміється частина соціокультурного простору, зона взаємодії просторово-предметного, соціального та організаційно-технологічного складників освітнього процесу.

Так В. Ясвін підходить до визначення освітнього середовища як системи впливів і умов формування особистості за заданим зразком, а також можливостей для її розвитку, що перебувають у соціальному й просторово-предметному оточенні [7, 14].

Освітнє середовище загальноосвітнього навчального закладу розглядається як простір взаємодії різноманітних підсистем, у тому числі – утворених учасниками освітньо-виховного процесу: адміністрацією, педагогічним колективом, учнівським колективом, батьками учнів тощо.

На думку О. Язикова освітнє середовище – це

сукупність природних, фізичних та соціальних об’єктів й суб’єктів, які впливають на формування учня, на його творчий, професійний та особистісний розвиток, сприяють становленню міжсуб’єктних взаємодій та особистісно орієнтованих педагогічних комунікацій в освітньому процесі, забезпечують умови комфортної життєдіяльності учня в навчальному закладі та поза його межами. Це середовище складає поле впливів на дитину: педагогічних, виховних, освітніх, професійних, соціокультурних.

Отже, ми розуміємо “освітнє середовище” як освітнє середовище закладу освіти, в якому педагогічний та учнівський колективи прагнуть до успіху та створені умови, які впливають на формування та функціонування людини в суспільстві.

Акмеологічне середовище, на думку О. Дубасенюк, – це середовище прагнення до успіху, до творчості, до високих результатів діяльності, до досягнень кожного, коли престижно якісно працювати, викладати, навчатися, вести науковий пошук, дотримуватись морально-правових норм взаємодії [4, 24].

З точки зору М. Пругіна акмеологічне середовище, представлене сукупністю умов, що виникають і створюються під час функціонування кожного її структурного компонента: освітнього, акмеологічного супроводу, і знаходяться під впливом мега-, макро- і мікрофакторів, забезпечує особистості можливість продуктивно здійснювати кожен етап професійного становлення, реалізовувати себе в професії, досягати акме-вершин професіоналізму та саморозвитку. Зовнішніми умовами появи “акме” у професійному розвитку є сприятливе і акмеологічно насичене професійне середовище, що спонукає людину до розкриття її справжніх професійних можливостей, а також наявність “акме”-подій, що можуть стати поштовхом до кульмінацій, “піками” в професійному розвитку.

На думку Т. Гуменної необхідною умовою для досягнення акме у саморозвитку і у професійній діяльності є цілеспрямований розвиток такої якості як інтрогенна активність, коли людина не звикає бездумно дотримуватись формули “роби, як я”, яку часто вкорінюють в її свідомість авторитетні для неї люди, а за рахунок постійної активної роботи свого внутрішнього світу прагне до самостійно виношених, а іноді й вистражданих рішень і дій, прагне до успіху [2, 15].

Основними завданнями акмеологічного середовища є:

- створення простору спільної життєдіяльності спілкування всіх вікових груп, визначення мети життя і життєвих пріоритетів;

- навчання мистецтву життя;
- становлення самостійної особистості, яка вміє приймати рішення і нести за них відповідальність, володіє критичним мисленням;
- формування зрілого інтелектуального і духовного ставлення до життя;
- сприяння оволодіння науковими знаннями;
- виховання культури життєвого самовизначення, соціально активного ставлення до життя;
- допомога в оволодінні методами, способами ефективної соціальної взаємодії, освоєння на сучасному рівні політичних, економічних, правових знань;
- розвиток толерантності, розуміння іншого й відчуття взаємозалежності; здійснення загальних проєктів, які навчають бути готовими до врегулювання конфліктів в умовах поваги цінностей плюралізму, взаєморозуміння й миру;
- сприяння розквіту особистості, незалежності;
- виховання здатності свідомо передбачувати майбутнє, прогнозувати його, визначати його, визначати життєву стратегію, свій життєвий проєкт;
- допомога в оволодінні етичною теорією в її людських формах, сприяння моральному самовизначенню; культивуванню загальнолюдських цінностей [6].

А. Деркач, І. Соловйов виділяють три види акмеологічного середовища. Перший вид акмеологічного середовища – формуючий. На етапі індивідуалізації та самоактуалізації формуються підтримані дії, що розширюють ініціативу професіонала до сфер контролю, оцінки процесів і результатів, які спонукають до самостійного вибору цілей і визначення сенсу продуктивної діяльності [3].

Другий вид акмеологічного середовища – перетворююче-творчий, характеризується трансформацією за рахунок впливу особистості на середовище, корекцією його мотиваційної сфери. Професіоналізм на етапі адаптації – набір індивідуальних якостей: прагнення усвідомити й реалізувати особистісний потенціал, створення позитивного образу “Я” (вияв інтеграції гностичного, вольового, організаційного компонентів); прагнення належати спільноті професіоналів (прояв соціально-перцептивного компонента); усвідомлення себе як особистості та індивідуальності; прагнення допомагати іншим як мету життя, організувати співробітництво як стиль життя і вдосконалювати творчу дію як зміст мети життя (інтеграція організаторського, операціонального, прогностичного та інших компонентів).

Третій вид акмеологічної середовища –

рефлексивний, пов’язаний з творчим розкріпаченням особистості, системою розвиваючих відносин, що відрізняється зміною зони доміанти [3].

Акмеологічне середовище гармонізує взаємодію якісно різноманітних властивостей і характеристик професіонала на кожному рівні внутрішньої організації. За твердженням Е. Богданова і В. Зазикіна, розвиток професіоналізму корелює з соціально-перцептивною компетентністю [2], а також рефлексивною організацією діяльності та рефлексивною культурою суб’єкта. На рівні індивіда інтегруюча функція акмеологічного середовища проявляється в найбільшому узгодженні темпераменту і задатків людини як передумов і умов формування професійних здібностей, розвитку його внутрішнього світу. На рівні особистості інтегруюча функція акмеологічного середовища забезпечує об’єднання в єдине системно-структурне утворення цілісно-сислової, мотиваційно-цільової і емоційно-вольової сфер особистості.

Характерними особливостями акмеологічного освітнього середовища, незалежно від його виду, виступає створення умов для творчості, саморозвитку, готовності до нововведень, самовдосконалення. У здоровому акмеологічному середовищі розвивається адекватна внутрішня Я-концепція педагога. Якщо середовище не відповідає вимогам, особистість втрачає впевненість в собі та інших, виникає страх перед майбутнім.

Висновки. Таким чином, акмеологічне середовище навчального закладу характеризується як освітній простір, що сприяє успішному розвитку і саморозвитку педагогів. Створення акмеологічного середовища у закладі освіти допоможе перевести його з режиму функціонування до розвитку, при цьому значно підвищиться і якість навчання. Навчання становиться внутрішньою потребою, а творче переосмислення діяльності становиться ведучим. У таких умовах людина стає комунікабельною, креативною, самостійно мислячою, що прагне до успіху і вміє самостійно будувати індивідуальну траєкторію саморозвитку.

До подальших напрямів дослідження можна віднести розгляд основних механізмів створення акмеологічного середовища загальноосвітнього навчального закладу.

1. Бодалёв А.А. Вершина в развитии взрослого человека: характеристика и условия достижения / А.А. Бодалёв. – М.: Флинта: Наука, 1998. – 168 с.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ УМОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ПРИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ

2. Гуменна Т.Я. Акмеологічне моделювання освітнього середовища / Т.Я. Гуменна // Вісник наукової школи педагогів "Акме". – Ульяновск: Ул. ГТУ. – Випуск 2. – 2009. – 85 с.

3. Деркач А.А. Розвиток професіонала в акмеологічному середовищі [Електронний ресурс] / А.А. Деркач, І.О. Соловійов. – Режим доступу: <http://cozap.com.ua/text/7215/index-1.html>

4. Дубасенюк О.А. Передумови розвитку акмеологічного середовища для підготовки педагога-професіонала: досвід і перспективи розвитку // Акмеологія – наука XXI століття: матер. III Міжнар. наук.-практ. конф. / за заг. ред. В.О. Огнев'юка. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2011. – С. 23 – 27.

5. Ніколаєску І.О. Практичні основи акмеологічного розвитку особистості в умовах освітньо-інформаційного простору: навчально-методичний посібник / І.О. Ніколаєску. – Черкаси: ОПОПП, 2012. – 54 с.

6. Сазоненко Г.С. Педагогіка успіху (досвід становлення акмеологічної системи ліцею) / Г.С. Сазоненко. – К.: Гнозис, 2004. – 684 с.

7. Тлумачний словник сучасної української мови: Загальноживана лексика / за заг. ред. В. Калашника. – Х.: ФОРМ Співак, 2009. – 960 с.

8. Ясвин В.А. Образовательная среда: от моделирования к проектированию / В.А. Ясвин. – М.: Смысл, 2001. – 365 с.

Стаття надійшла до редакції 01.06.2015

УДК

Любомира Криницька, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник відділу економіки ПТО Львівського науково-практичного центру Інституту ПТО НАПН України, м. Київ

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ УМОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ПРИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ

У статті висвітлено основні організаційно-економічні умови функціонування професійно-технічних навчальних закладів при децентралізації управління. Визначено напрями реалізації механізмів державного управління регіональною системою підготовки робітничих кадрів.

Ключові слова: організаційно-економічні умови, професійно-технічні навчальні заклади, децентралізація управління, робітничі кадри.

Літ. 3.

Любомира Криницька, кандидат педагогических наук, старший научный сотрудник отдела экономики ПТО Львовского научно-практического центра Института ПТО НАПН Украины

ОРГАНИЗАЦИОННО ЭКОНОМИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ ПРИ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИИ УПРАВЛЕНИЯ

В статье отражены основные организационно экономические условия функционирования профессионально-технических учебных заведений при децентрализации управления. Определено направления реализации механизмов государственного управления региональной системой подготовки рабочих кадров.

Ключевые слова: организационно экономические условия, профессионально-технические учебные заведения, децентрализация управления, рабочие кадры.

Liubomyra Krynytska, Senior Scientific Worker of Economics of Vocational Education Department Lviv Research Centre of the Institute of Vocational Education National Academy of Educational Sciences Of Ukraine

ORGANIZATIONALLY ECONOMIC OPERATING OF PROFESSIONAL EDUCATIONAL ESTABLISHMENT CONDITIONS OF DECENTRALIZATION

The basic organizational and economic conditions of vocational schools functioning under the terms of decentralization are described. The strategy of the implementation of the mechanisms for regional system governing of training courses for workforce is defined.

Keywords: organizational and economic conditions, vocational school, decentralization of management, workforce.

Постановка проблеми. Сучасні соціально-економічної системи. Важливою трансформаційні процеси в Україні умовою такої широкомасштабної перебудови спрямовані на формування нової нашої країни є модернізація вітчизняної